

Euskal Herria: independentziaranzko bidean (4)

1. Eredu nazionalak

Erakunde eta instituzio gutxi daude EHko maila nazionalean. Daudenak, hala ere, aparteko erreferentziadun dira eta eragin handia daukate: Ikastolak, AEK, Berria, UEU, Gutxi, baina garrantzi handikoak.

Ekonomia mailan, EH osoari, maila estrategikoan, makroekonomian eta, batez ere, finantza arloan begiratzen dioten erakundeen hutsunea nabarmenegia da. Arrazoi eta kausen artean, garrantzitsuenetarikoa arlo horretan nagusia den ortodoxia neoliberala da, dudarik gabe.

Zer egin oinarrizko gabezia horren aurrean? Liburuak eta artikuluak plazaratzea? Hitzaldiak ematea? Debateak eta eztabaidak sortzea? Segur aski hori guztiori beharrezkoa da, baina ez nahikoa.

Oraindik (noiz arte?) nominalismoa da nagusi gure EHN: sozialismoa (hainbat adjektiborekin batera, noski), beste gizarte mota bat, beste eredu ekonomiko berri bat, beste X berri bat behar omen dugu, baina beti zehaztu gabe X hori nolakoa den, nola lor daitekeen.

Umezurtz gaude. Ezkerra edo dena delako hura erabat galduta dago hitzen zorabioan. Beste batzuek XII. edo XVI. mendeko paradisua aurkezten dute, edo ez dakit zein mendetako 'estatua' etengabe aipatzen dute, aspaldiko Leviathan munstro horiek irtenbideak bailiren. Ez, galdurik daude eta, *to say the least*, aspergarriak dira.

Zer egin? Gutxi gara, munduan ia deus ez. Baina gure historiatic datozkigun ezaugarri bereziei eta geureak direnei eutsi behar diegu: euskal genetika¹, euskara bera², besteekiko elkartasuna, ...

Makroekonomia eta finantza arloa aztertzeke badaude, mundu zabalean zehar, teoria batzuk, ohiko hitzontzikeria ortodoxotik eta sasi ezkerkeria itogarritik kanpo. *Modern Money Theory* (MMT) delakoa da horietako bat, hots, Diru Teoria Modernoa (DTM). Autore batzuek markatu dute ildo, alegia, DTM martxan jarri zutenak: AEBetan hasi zena Europara, Australiara eta Hego Ameriketara hedatuz doa. Liburuak, artikuluak, web orriak,

¹ Ikus *Basque genetics* (http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Basque_people; http://en.wikipedia.org/wiki/Basque_Prehistory; http://www.basqueresearch.com/berria_irakurri.asp?Berri_Kod=3725&hizk=I; <http://www.cell.com/AJHG/retrieve/pii/S0002929712000328>; <http://newswatch.nationalgeographic.com/2012/03/06/basque-origins-predates-arrival-of-farmers-in-iberian-peninsula-dna-analysis-finds/> eta <http://mbe.oxfordjournals.org/content/early/2012/03/12/molbev.mss091.abstract>.

² Ikus *Euskararen misterioa*: http://www.youtube.com/watch?v=EdAsNV1-xJI&feature=player_embedded, eta ingelesezko bertsioa: *The mystery of the Basque language*: <http://www.youtube.com/watch?v=cXalxJ-1M38&feature=relmfu>.

konferentziak, hitzaldiak, bideoak eta jendaurreko eztabaidak gero eta maizago gertatzen dira, gero eta urrunago iristen dira. Bejondeigula!

Alta, zer egin daiteke EHn? Politikan agian inoiz baino argiago dugu bidea: dauden egoera desberdinetatik (Baskongadetatik, Nafarroatik eta Iparraldetik) hasi eta **zazpiak bat** lortzea, eta autodeterminazio eskubidea praktikan jarriz, independentzia politikorantz abiatzea.

Baina ekonomian eta gaur egun nagusi den finantza arloan, zer egin?

Eskozia ote da eredu ekonomikoa eta finantzarioa? Islandia agian? Zer egin *hic et nunc*, hemen eta orain?

Nola lor dezakegu subiranotasun monetarioa eta finantzarioa? Zein da bidea? Zer nolako praktika jarri behar dugu martxan?

2. Moneta jaulkitzaileak eta moneta erabiltzaileak

Espainiar estatua eta frantziar estatua moneta erabiltzaileak dira, euroa erabiltzen dutelako. Jaulkitzaile independentea (sic) Europar Banku Zentrala (EBZ) da.

Hortaz, (bi estatu horien artean eta menpean kokaturik egonda), EH euro erabiltzailea da, ez jaulkitzailea. Eta Europar Batasunaren (EB) barnean, EH politikoki independentea izango balitz, bere euskal Banku Zentralarekin, zeina EBZ-ren adarra izango bailitzateke, EHk segituko luke euro erabiltzailea izaten, ez euro jaulkitzailea.

Gauza bertsua gerta liteke Eskozian, baldin eta etorkizun hurbilean politikoki Eskozia independenteak berea ez den libra esterlina moneta propiotzat hartuko balu. Eskoziak libra esterlinaren erabiltzailea bilakatuko litzateke, ez moneta propioaren jaulkitzailea.

(Quebec ere moneta erabiltzailea da, dolar kanadarrarena, moneta jaulkitzailea Kanada bera izanik.)

Randall Wray-k, berriz ere, argitu du afera³.

Europak esperimentu berri bat martxan jarri zuten. Izan ere, Europako Batasun monetarioan sartzeko, onartu zuten herrialde kideek beren moneta utzi behar zutela eta euroa onartu. Politika monetarioa EBZ-k markatzen du. Beste Europar Batasuneko Banku Zentral 'nazional' guztiak ez dira independenteak, gutxi gorabehera AEBetako estatu ezberdinetako Federal Reserve bankuen antzerakoak dira, azken horiek AEBetako Banku Zentralaren, hots, Federal Reserve delakoaren, subsidiarioak direlarik.

Diferentzia bat dago, hala ere. AEBetako estatu desberdinetako banku zentralek barneko politika fiskala errazten dute, bankuen arteko eta bankuen eta estatuen gobernuen arteko konpentsazio medioak hornituz. Aldiz, EBN politika fiskalak estatu ezberdinen esku segitzen du. Hau da, EBN politika fiskala moneta politikatik kanpo dago.

³ Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2011/12/mmp-blog-27-what-about-country-that.html>.

(Gauza bera gertatuko litzateke Eskozian, baldin eta independentea izango balitz eta libra esterlina erabiliko balu.)

EBko estatu kide bakoitza moneta erabiltzailea da, ez moneta jaulkitzailea. Eurotan zergapetzen dute eta eurotan gastatzen dute, baita eurotan izendaturiko zorra jaulkitzen dute.

Beste aldetik, EBko herrialde kideen arteko zor arazoak gutxitzeko, estatu kide bakoitzak adostu du aurrekontu defizitean eta zor jaulkitzean murrizketak onartzea, lerro nagusiak hauxek izanik: estatu bakoitzeko gobernuaren aurrekontuaren defizitak Barne Produktu Gordinaren (BPG) %3a baino txikiagoa izan behar du eta gobernuaren zor metatua BPG-ren %60 baino gutxiagoa. (Izatez, EBko ia herrialde kide guztiek arau hori bortxatu dute.)

Jakina denez, 2007z geroztik, Grezia, Portugal Irlanda, Espainia eta Italiak zor arazo handiak jaso dituzte. Merkatuek haien interes tasak maila altuagora bultzatu dituzte arazoak okertuz. Europako Batasun monetarioa behartuta egon da EBZ-ko (eta are Nazioarteko Moneta-Fondoko, NMF-ko) maileguak hornitzeko. Are AEBetako Fed-ek dolarrak maileguz eman zizkien Europar Batasuneko hainbat banku zentrali.

Ondorioz, zorra zeukaten herrialdeak austeritate neurri gogorrak hartzera behartuak izan dira, gastuak moztuz, gobernu enplegatuak kaleratuz edo haien soldadak murriztuz, zergak areagotuz.

Hortaz, zein da, kasu, Greziaren eta Japoniaren arteko desberdintasuna?

Giltza honetan datza: Greziak, EBN sartu zenean, bere moneta subiranoa baztertu zuen eta onartu atzerritar moneta dena, euroa alegia.

Japoniak bere zorrak zerbitzatzen dituenean, balantze orrietako sarrerak konputagailuko teklatu-kolpearen bidez egiten ditu. Ezin da inoiz teklatu-kolpetan ahitu, berak nahi duen beste yen sor dezake. Ezin da inoiz erori nahigabeko ordaintze ezean.

Gobernu subirano batek, hots, bere moneta propioa jaulkitzen eta moneta hori erabiltzen duen gobernuak, beti dauka aukera ordainketa guztiak egiteko. Noski, horrek Altxor Publikoaren eta Banku Zentralaren arteko kooperazioa behar du, segurtatzeko banku-kontuak interesekin kreditatuak izaten direla. Baina merkatuek uste izaten dute gobernu subiranoak bere obligazioak beteko dituela.

Egoera erabat ezberdina da EBko kideentzat.

Lehendabizi, Fed AEBetako gobernutik baino askoz independenteagoa da EBZ, EBko estatu kideetatik.

Fed AEBetako Kongresuaren menpe dago, printzipioz. EBZ formalki EBko edozein estatutako gobernutik independentea da.

Fed-ek egindako edozein operaziok segurtatzen du beti AEBetako Altxor Publikoarekin kooperatzen duela Kongresuak onarturiko ordainketa guztiak AEBetako gobernuak gauza ditzan.

Fed-ek AEBetako gobernu zorra erosten du, behar denean, banku kideek nahi dituzten erreserbak hornitzeko. EBZ-ek debekatuta dauka EBko edozein estatu kiderekin horrelako kooperazioa gauzatzeko.

Adi:

EHN Eskozia independentearen eredu ekonomiko eta monetarioa 'inportatu' nahi duten oro hausnarketa minimo bat egitera behartuki egon beharko liriateke. Bestela, independentzia politikoa izenean porrot monetario handia ere 'inportatuko' lukete.

Ea ikasiko duten!

3. Zientzia, matematika, ekonomia eta independentzia

Zientzia, matematika eta gizarte zientziak bereizi behar dira. Euskal Herrian, alta, sorginkeriatan bizi dira bat baino gehiago⁴.

Orain independentzia eta matematikari dagokie nahasketa. Eskoziari (eta EHri) buruzko fantasiako eredu matematiko batek zenbait bazter astindu ditu⁵.

Zilegi bekit kanpoko lekukotasuna ekartzea. Izan ere, BBC-n zenbait iritzi artikulu azaldu dira Eskoziaren egoeraz. Hona aurreko modeloari erantzuten diona⁶: *"Eskoziaren etorkizuna ez datza ekuazioetan, haren boto emaileen bihotzetan eta buruetan baizik."* Gauza bera esan daiteke Euskal Herriaz, noski.

Irizpide bitxien artean, hauxe dateke nabarmena: Eskozia independentearen monetari buruz galdetua izatean, John Swinney-k, Eskoziako Gobernuko finantza ministroak libra esterlinarekin segitzea proposatu du⁷.

Are okerragoak dira Jim Mather-ek, Eskoziako Enpresa ministro ohiak egin dituen adierazpenak, besteak beste, Nazioarteko Moneta Funtza eta Mundu Bankua goraiatuz⁸.

Zer esaten da EHN Eskoziari buruz? Ba ote dago iritzi kritikorik? Non? Non bultzatu da eztabaida minimo bat Eskozian proposatzen diren neurri ekonomiko eta monetarioei buruz?

Esan dezadan garbi:

⁴ Ikus <http://es.scribd.com/doc/57135711/Zientzia-sasi-zientzia-eta-sorginkeriak>.

⁵ Ikus <http://newsnetscotland.com/index.php/affairs-scotland/3754-economic-model-predicts-scottish-independence>; <http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/101016/4806/1/stability-breakup-nations.pdf>.

⁶ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/bbc-eskoziaren-independentziak>.

⁷ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia>.

⁸ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/eskozia-2>.

- (i) *Politikoki* oso interesgarria da Eskozian gertatzen ari dena. Bera European baitago, gu bezala.
- (ii) *Ekonomikoki* Eskoziak zenbait hutsune dauzka, eta erabakitzeko funtsezko gai batzuk: monetaren eta politika fiskalaren menpekotasuna, tartean.

Susmatzen dudana hauxe da: aspaldian bezalaxe, hemen, alegia EHn, beldur ikaragarria diogu eztabaidari, kritika sendo eta zabalari.

Noiz arte?

4. Bankuak bermatzea ala independentzia?

Zenbat eta hurbilago egon Eskoziako erreferendumaren data, orduan eta datu eta adierazpen ekonomiko gehiago azaltzen dira.

Hona bi adierazpen interesgarri:

Lehena John Swinney-k egina, esanez independentziari buruzko eztabaidaren bihotzean ekonomia dagoela⁹.

Datu batzuk ere plazaratu zituen: Eskoziak zergatan gehiago ordaintzen dio Britainia Handiari azken horretatik gastutan jasotzen duena baino¹⁰.

Bigarrena Nicola Sturgeon-ek egina¹¹, esanez *“Eskozia independente batek Britainia Handiko gobernuarekin lan egingo zukeen Eskoziako Royal Bank porrotetik salbatzeko”*, zeren *“Mundu errealean, jendea bateratzen baita bankuak bermatzeko.”*

(Ongi uler bedi hau: bankua bermatzea, hots, bankuari diru publikoa ematea.)

Gainera, *“Kontua da Eskoziako Royal Bank-eko burua eskoziarra dela, haren jardueraren %90 Ingalaterran dagoelarik.”*

Eta errematatzekoa: *“Eskoziako Royal Bank bermatu zen, ez banku eskoziarra zelako, Britainia Handiko finantza osoa bermatzeko baizik.”*

Galdera batzuk:

[Zein da afera: bankuak bermatzea ala independentzia?](#)

[Islandiak bermatu ote zituen bere bankuak?](#)

⁹ Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-17331280>.

¹⁰ Hego Euskal Herria antzeko egoeran dago espainiar Estatuarekiko.

¹¹ Ikus <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-17325032>.

Eta azken galdera:

Eskoia eredu ekonomiko eta finantzarioa ote Euskal Herrirako?

donejurgi